

Αἶμον. Αἱ ἐπόμεναι παρατηρήσεις τοῦ δουκὸς ἀρκούντως ἀποδεικνύουσι τὴν ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς τὰς μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν σχέσεις ἐπικρατήσασαν ἔντασιν.

Εἶπον αὐτοῖς ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Αἴνου οὐδόλως ἀπετέλει ἀποκλεισμὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀλλὰ τῶν ἐκβολῶν ποταμοῦ κοινωνοῦντος πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ ὅτι θὰ κατενοεῖτο ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ εἶδος τοιοῦτου ἀποκλεισμοῦ, ὃν κατ' ἀνάγκην τὰ διάφορα κοινωνικὰ στρώματα ποικιλοτρόπως θὰ συνεζήτουν.

Ἐπιμόνως εἶπον αὐτοῖς ὅτι καλὸν τὸ μὴ προώρως ἐπισύρειν τὴν τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ δημοσίου προσοχὴν ἐπὶ τῶν σκοπούμενων πρὸς τὴν πεδιάδα Ἀδριανουπόλεως πολεμικῶν ἐργασιῶν— τοῦθ' ὅπερ προφανῶς ἀπεδείκνυσεν ὁ μελετώμενος ἀποκλεισμὸς—αἱ δὲ παρατηρήσεις αὗται προῦκάλεσαν τὴν παρὰ τοῦ πρίγκηπος Λίεβεν ἐπανάληψιν τῶν συνήθων παραπόνων διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς καὶ τὴν ἐμὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἐκ τῆς ἐν ᾗ διετέλουν θέσεως οὐδόλως δεόν ν' ἀναμένηται ἐκδήλωσις ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν κυριάρχην αὐτοῦ ἢ πρὸς ἄλλον τινὰ κυριάρχην, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπαγρύπνησις καὶ περιφρούρησις τῶν τῆς χώρας ταύτης συμφερόντων, δι' ἃ σπουδαιοτάτην εὐθύνην ἀνέλαβον. Πρὸς τοὺς ῥώσσους πληρεξουσίους ἐπίσης ὑπέδειξεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὐδέποτε καθώρισε τῇ Ἀγγλίᾳ σημείον τι πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου κατὰ τρόπον ἐμπνέοντα αὐτῇ ἐμπιστοσύνην, δι' ἣν ἐπανειλημμέναι ἐγένοντο ἐπικλήσεις.

Ἐπανέλαβον τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν διὰ τὴν μὴ γνωστοποίησιν τοῦ μελετωμένου ἀποκλεισμοῦ τῆς Αἴνου. . . ., καὶ ἡ συνδιάλεξις ἔληξεν.

Αὐθιμερὸν, ἦτοι τὴν 10 αὐγούστου, ὁ δοῦξ γράφων πρὸς τὸν λόρδον Ἀβερδην δυσανασχετεῖ ἐπὶ τῇ τροπῇ τῶν πραγμάτων ἐν γένει.

Πρόδηλον ὅτι τὰ πάντα ἐν τε Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ ὅσον οἶόν τε κακῶς ἔχουσι νῦν ὡς πρὸς τὰ τῆς Ἀγγλίας συμφέροντα. Τὴν διευθέτησιν τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἀνέλαβον τῇ 1826 πρὸς ἀποφυγὴν μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Πύλης πολέμου— ὅστις ἐγένετο συνεπείᾳ τῆς ἡμετέρας ἐπεμβάσεως—καὶ πρὸς πρόληψιν ἐγκαθιδρύσεως ἐν Ἑλλάδι μόνης τῆς ῥωσικῆς ἐπιβροῆς, ἥτις ὑπὸ τε τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ῥωσικὴν προστασίαν ἀποκατέστη αὐτόθι κατὰ τύπους, περιπτώσεις καὶ δράσιν ἱκανὴν ὅπως διεγείρῃ δυσἀρέσκειαν, ἀρχὰς ἀνατρεπτικὰς, καὶ πιθανῶς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων ἀγγλικῆς ἐξουσίας. Πιθανότης πρὸς παῦσιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ πολέμου

ὑπολείπεται μόνον τῇ ἐκχώρῃσει χωρῶν ἐκ μέρους τῆς Πύλης, τοιαύτη δὲ ἀπαίτησις οὐ μόνον ἀπάδει πρὸς τὰς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος δοθείσας ὑποσχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Εὐρώπην ἄπασαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκχώρησις ἐδάφους ὅλως εἰδικοῦ τυγχάνει πράγματι, ὁμολογεῖται δὲ καὶ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ὅλης ἐπιβλάβῃς μόνον εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας. Ἐὰν αὕτη ἢ παρομοία ἐκχώρησις οὐδόλως χορηγηθῇ, τῶν Ῥώσσιων ὁ στρατὸς μετὰ τινὰς ἡσυχίας ἐβδόμαδας ἐγκαταστήσεται ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κακὴ τοιαύτη τῶν πραγμάτων ἢ κατάστασις, καὶ ὁμῶς ἀληθής. Πρὸ πάσης αἰτιάσεως ἀπαιτεῖται συνήθως καὶ παρσκειὴ ἀνάλογος πρὸς ἐνεργὸν ὑποστήριξιν αὐτῆς. . . . Τὴν ἡμετέραν κυβέρνησιν, διάφορον πρὸς ἄλλας οὐδόλως ἐκφοβίζουσιν αἱ νεώτεραι ἀνατρεπτικαὶ ἀρχαὶ ἢ πράξεις. Ἐπιτυχῶς ἀντέστημεν ἤδη πρὸς ἐνεργείας πολλῶν σημαντικωτέρως τῶν νῦν τυγόν ἀντιταχθησομένων ἡμῖν. Τῇ κυβερνήσει τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας ἀπόκειται νὰ κρίνῃ ἐὰν πρέπουσα τυγχάνῃ πράγματι ἡ διὰ τῆς προστασίας καὶ ἀρωγῆς αὐτῆς προαγωγὴ συστήματος τοιοῦτου Δέον εὐκρινῶς νὰ ὑπενθυμίσωμεν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν περὶ ἀνακλήσεως τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ ἐκ Πελοποννήσου ὑπόσχεσιν, μετὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀφοῦ αὐθις ἐνισχύσωμεν τὴν ἐν τῇ Μεσογείᾳ ἡμετέραν ναυτικὴν μοῖραν . . . , δυνάμεθα ν' ἀναμείνωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συγκροτηθησομένης συνδιασκέψεως.

(Ἐπεταί συνέχεια).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΣ

πρὸς τὴν τάσιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ¹.

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε ἀριθ. 18).

Β.

Ἐλθωμεν νῦν εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν κόσμον. Οὐδεμία ἀνάγκη ἐπισωρεύσεως ἐπιχειρημάτων πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ μεγάλη περίοδος τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας δεόν νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν μᾶλλον προσεγγιζουσῶν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις μεγάλων ἐποχῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Πανταχοῦ καὶ πάντοτε δικαίως ἐξετιμήθη ἡ ἰσχυρὰ ἐπίδοσις τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀναπτύξεως κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Αὐγούστου. Οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ὕλικὸς πολιτισμὸς δὲν ἔλαβεν εὐρυτάτην ἑκτασιν, ὅτι δὲν προήχθη μάλιστα μέχρι περιεργίας καὶ ἐπιτηδεύσεως οὐδεὶς ἐπίσης ὁ ἀντι-

¹) Ὑπὸ Matthew Arnold καθηγητοῦ τῆς ποιήσεως ἐν τῷ ἐν Ὁξφόρδῃ πανεπιστημίῳ.

χετο ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου του ἵνα ἀφανισθῇ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Λεπτοφυοῦς μὲν πνεύματος καὶ εὐρείας μαθήσεως, ἀλλ' ἀσθενοῦς κράσεως καὶ λίαν εὐαίσθητος ἐτύγχανεν ὁ ἀνὴρ ἐν μέσῳ κατακλυδωνιζομένου κόσμου, συνειδὼς τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν ὅπως ὑπερκρατήσῃ τῶν γεγονότων καὶ ἐποπτεύσας περιγράψῃ αὐτὰ ἐν καλλιτεχνικῷ τινι ἔργῳ. Τοιοῦτός τις ἦν ὁ Πιργίλιος· χαρίεσσα ἅμα καὶ θελκτικὴ μορφή, μία τῶν μᾶλλον ἐπαγωγῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων. Καὶ ὁμολογητέον μὲν πάντα ταῦτα, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως ὁμολογητέον ὅτι ἡ Δίνειας οὔτε πιστὴ εἰκὼν, οὔτε ζωηρά τις ἐρμηνεία ἐστὶ τῆς μεγάλης ἐποχῆς τῆς Ῥώμης.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν Ὁράτιον δὲν στερεῖται μὲν οὗτος ὅ,τι ἐστερεῖτο ὁ Λουκρήτιος, παιδρότης καὶ εὐθυμίας, στερεῖται ὅμως ἐμβριθείας. Λέγω δὲ περὶ αὐτοῦ ὅ,τι εἶπον περὶ Μενάνδρου, ὅτι δηλαδὴ διατελεῖ τὸ ἐντρύφημα τῶν νουημόνων καὶ ἀνεπτυγμένων ἀνθρώπων, διότι οὐδεμία ἐν αὐτῷ εὗρηται πρόληψις, οὐδεμία ἀπάτη· ἀλλ' οἱ ἐξαχώτεροι τῶν ἀνθρώπων, αἱ μᾶλλον προηγμέναί ἐποχαὶ εὐρίσκουσιν ἀνεπαρκῆ τὴν σοφίαν αὐτοῦ ὥς μὴ ἱκανοποιούσαν ὁλοσχερῶς αὐτούς. Ἐὰν ὁ ἀνθρώπινος βίος ἀπατέλει τέλειόν τι ἄνευ πίστεως, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, ἄνευ ἐνεργείας, οἱ ἐντελέστεροι ἐρμηνευταὶ αὐτοῦ θὰ ἦσαν ὁ Μένανδρος καὶ ὁ Ὁράτιος· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὰ πράγματα, διὰ τοὺς κρείττονας τοῦλάχιστον ἡμῶν· ἐπειδὴ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, οὐδὲ ὁ Ὁράτιος ἐκπροσωπεῖ πιστῶς τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ.

Ἐν Ῥώμῃ λοιπὸν εὕρομεν μὲν ἐποχὴν συμφωνοῦσαν κατὰ τὸ πνεῦμα πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς νεωτέρους χρόνους, ἐποχὴν πολιτικὴν τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρονσαν, ἴσως μᾶλλον ἐνδιαφέρονσαν καὶ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, οὐχὶ ὅμως καὶ φιλολογίαν ἐκφράζουσιν ἱκανῶς τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἐνῷ ἐν Ἑλλάδι παρὰ τὸν αἰῶνα τὸν μᾶλλον συγγενῆ πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς ὑπῆρξεν ὅ,τι ἔλειπεν ἐν Ῥώμῃ, φιλολογία, ἥτις ἦν τὸ ἐντελέστατον τοῦ αἰῶνος ἀπεικόνισμα.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἱστορίας τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δεόν νὰ παραβάλωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας πασῶν τῶν φυλῶν, ὑπὸ δὲ τὴν ἔποψιν ταύτην ἱκανῶς νομίζω ἀπέδειξα ὅτι ἡ ἐλληνικὴ φιλολογία, ἡ ἐλληνικὴ πρὸ πάντων ποίησις ἀνάγκη νὰ διαμένῃ διὰ τοὺς Ἀγγλοὺς ἡμᾶς ἀντικείμενον αἰωνίας μελέτης.

(Ἐκ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως).

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ.

(Ἐκ τῶν τοῦ ΣΑΙΜΜΑΡΚΟΥ ΓΙΡΑΡΔΙΝΟΥ).

Ἐπιχειρῶν νὰ λαλήσω ἐν μέσῳ ὑμῶν, ἀπὸ τοῦ πρώτου ζητήματος ἄρχομαι, κύριοι, τὸν λόγον ποιούμενος. Τῶν δύο τούτων λέξεων *δημόσιον* καὶ *λαὸς* πατέρα ἄραγε τὴν μεγίστην δύναμιν, τὴν μεγίστην ἰσχὺν ἐμφαίνει; Ὁ μὲν λαὸς εἶναι ἰσχυρὸς πραγματικῇ, ἐπίσημος, νόμιμος, ἰδίᾳ ἀσχυρῶν λειτουργίας, οὐσιῶδες ἀποτελῶν μέρος τῆς συνταγματικῆς πολιτείας, μόλις δικαίωμα περὶ αὐτοῦ νὰ λαλήσω παρέχει μοι.

Τὸ δημόσιον τούναντίον ἠθικὴ ἐστὶν ἐξουσία· κρίνει, ἐκτιμᾷ, ἐπιδοκιμάζει· τὰ πάντα εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὑπάγονται ἀρμοδιότητα, πεζὸς λόγος καὶ ποίησις, ἀγάλματα καὶ πίνακες, καλαὶ καὶ ἀγαθαὶ πράξεις, οὐδενὸς τὴν δικαιοδοσίαν του διαμψισθητοῦντος· ὁ λαὸς, ἐπαναλαμβάνων λέγων, τὴν ἰδίαν ἐν τῷ κράτει· ἔχει λειτουργίαν· γινώσκομεν δὲ ἡμεῖς ποῦ ὁ λαὸς ψηφοφορεῖ, ποῦ αἱ ψῆφοι αὐτοῦ συνάγονται, ἀριθμοῦνται, προκηρύσσονται, διάφορα παράγουσαι ἀποτελέσματα, ἀναλόγως τοῦ ἐκ τῆς κάλπης προκύπτοντος χρησιμοῦ, ὅστις ὅτε μὲν πλήρῃ εἰλικρίνειαν καὶ μεγαλεῖον ἐκφράζει, ἐνίοτε ὅμως δίδει ὑπόνοιαν ὅτι τὴν Πυθίαν ἐνέπνευσεν ὁπωσοῦν τοῦ μεγάλου ἱερέως τὸ πνεῦμα· τὸ δημόσιον ἐξ ἐναντίας, ἦ, κύριοι! ἐὰν ἡδυνάμην νὰ ἐκφράσω τὴν ἰδέαν μου πλήρῃ . . . τὸ δημόσιον μέγα κέκτηται πλεονέκτημα, μεγάλην τιμὴν, οὐδὲν ὑπουργημα ἐκτελεῖ, οὐδεμίαν ἔχει πολιτικὴν λειτουργίαν. Ποῦ λοιπὸν ψηφοφορεῖ; ποῦ κρίνει; Ἐνταῦθα, ἀλλαχοῦ, παντοῦ, ὅπου ἀρέσκεται συνερχόμενον τὸ δημόσιον εἴσθε ὑμεῖς, ἐγὼ, ὁ κόσμος ὅλος.

Ναί! Τὸ δημόσιον εἶναι ὁ κόσμος ὅλος, τολμῶ μάλιστα εἰπεῖν ὅτι αὐτὸ μᾶλλον ἀντιπροσωπεύει τὸν κόσμον ὅλον, ἢ ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, διότι ἐν τῷ κοινῷ καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες πολιτικὰ κέκτληται δικαιώματα, ὅθεν καὶ ψηφίζουσι καὶ κρίνουν καὶ ἐκτιμῶσι, τούτου δ' ἕνεκα παρέχουσιν εἰς τοῦ δημοσίου τὰς ψήφους χαρακτῆρα καθολικότητος εὐρυτέρης, ἢ ὅσην ἔχει ἡ ψῆφος τοῦ κατὰ νόμον ὠρισμένου λαοῦ.

. . . Πῶς δὲ τὸ δημόσιον ἐνεργεῖ; πῶς τὸ ἑαυτοῦ κράτος διαχειρίζεται; Ὡς παράδειγμα προκείσθω μία τῶν προφανεστέρων καὶ σημαντικωτέρων τῆς ἐξουσίας τοῦ πράξεων. Τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἣν λαλοῦμεν, τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἣν οἱ μεγάλοι ἡμῶν συγγραφεῖς, κοινὴν παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης κατέστησαν, τίς κατεσκεύασε; Κύριοί τινες λίαν εὐγενεῖς λέγουσί μοι ἐνίοτε ὅτι ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τὴν γλῶσσαν δημιουργεῖ· οὐχὶ ἡ Ἀκαδημία, κύριοι, οὐχί! ἀλλ' ὑμεῖς, ὁ λαὸς, ἄν-